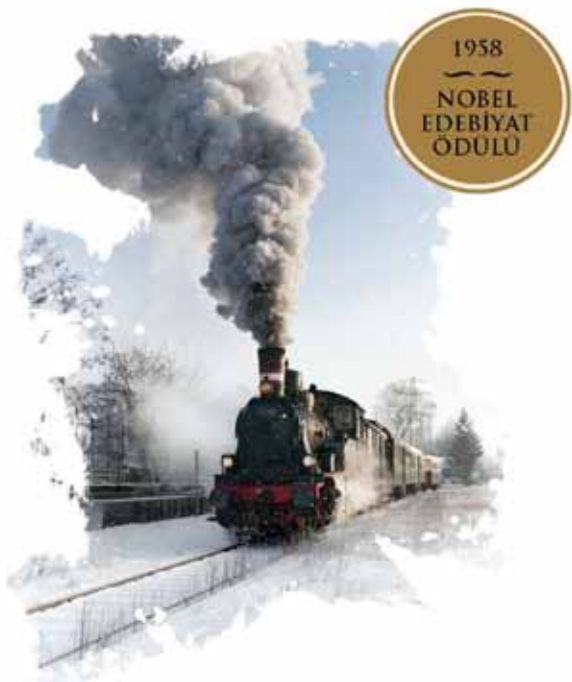

BORİS
PASTERNAK

Erken Trenlerde

SEÇME ŞİİRLER

Çeviri: AZER YARAN

BORİS
PASTERNAK
Erken Trenlerde
SEÇME ŞİİRLER

© Boris Pasternak'ın, *Naçalnaya pora, Vtoroye rajdenie, Na rannih poezdah* ve *Kagda razgulyayetsa* adlı kitaplarından derlenmiştir.

© The Heirs of Boris Pasternak

© 2013, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: İkinci Doğuş adıyla, Adam Yayınları, 1994
Can Yayınları'nda 1. basım: Temmuz 2013, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Cevat Çapan

Kapak tasarımı: Act creative
Kapak resmi: © Shutterstock / Nils Z

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3
Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul
Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-1832-8

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

BORİS
PASTERNAK
Erken Trenlerde
SEÇME ŞİİRLER

1958 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Rusça aslından çeviren

Azer Yaran

BORİS PASTERNAK, 1890'da Moskova'da doğdu. 1905 ve 1917 devrimlerinin fonunda gelişen simgeci ve fütürist edebiyat eğilimleri içinde yer aldı. Moskova Üniversitesi'nde felsefe öğrenimi gördü. İlk kitabı "Bulutlardaki İkiz" 1914'te yayımlandı. 1922'de yayımlanan şiir kitabı *Kızkardeşim Hayat* ile edebiyat çevrelerinin dikkatini çekti. Ailesiyle Berlin'e göç ettikten sonra Rilke'nin şiirlerini Rusça'ya çeviren yazarın *Doktor Jivago* adlı romanını tamamladığı 1955 yılı, hayatının dönüm noktası oldu. SSCB'de basımı yasaklanan kitap İtalya'da yayımlandı. İsmi Nobel Edebiyat Ödülü adayları arasında anılmaya başlayan Pasternak, 1958'de kendisine verilen ödülü SSCB yetkilileri onaylamadığı için kabul etmedi. 30 Mayıs 1960'ta Peredelkino'da öldü.

AZER YARAN, 1949'da Fatsa'da doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1974-1982 arasında TRT'de dış yayınlar muhabiri olarak çalıştı. İlk şiirleri 1976'da Cemal Süreya'nın yönetimindeki *Türkiye Yazıları* ve *Oluşum* dergilerinde yayımlanan Yaran, reklam, ansiklopedi ve basın çevirmenliği yaptı. 2005'te hayata veda eden Yaran'ın Türkçe'ye kazandığı eserler arasında S. Yesenin'in *Lirikler* (1982) ve *Sönüyor Al Kanatları Günbatımının* (1992), B. Pasternak'ın *Kızkardeşim Hayat* (1993), A. Puşkin'in *Bakır Atlı* (1995) ve *Yevgeni Onegin* (2003), Mayakovski'nin *Dinleyin* (1999) ve *Pantolonlu Bulut'u* (2002) bulunuyor.

İçindekiler

Boris Pasternak'ın şiiri üzerine..... 13

ERKEN DÖNEM

Düş..... 19

Venedik 20

Şölenler 21

Tipi..... 22

Emprovizasyon 25

Marburg..... 26

Tema..... 30

Varyasyon 32

Kopuş 33

Böyle başlarlar. İki yaşında 42

Azlığız biz. Biz, belki üç taneyiz 43

Dosta..... 44

İKİNCİ DOĞUŞ

Balad..... 47

Yaz..... 49

Şairin Ölümü..... 51

Başkalarının ağır çarmihını sevmek 53

<i>Dört yanda rüzgârın sürüklediği</i>	54
<i>Hiç kimse olmayacak evde</i>	56
<i>Chopin yine koşmuyor şikâr peşinde</i>	57
<i>Bilseydim, ah, başa bunlar gelir</i>	59
<i>Yüzyıl küsur, değil dünkü gün</i>	60

ERKEN TRENLERDE

Çamlar	63
Kışlamalar	65
Kırağı	66
Gözyaşıyla Vals	68
Erken Trenlerde	70
Yeniden Bahar	72
Kış Yaklaşıyor	74
Utku Kazanmış	75
Bahar	76

AÇILMALAR

<i>Bütünüyle ermek istiyorum</i>	81
<i>Güzel değil ün sahibi olmak</i>	83
Ormanda Bahar	85
Temmuz	86
Açılmalar	88
Sonbahar Ormanı	90
Donlar	92
Gece Rüzgârı	93
Altın Sonbahar	94
Yağışlı Günler	96
Gece	97
İlk Kar	99
Kar Yağıyor	100

Fırtınadan Sonra	102
Çocukluk Kadınları.....	103
Marina Tsvetayeva'nın Anısına.....	105
Boradan Sonra.....	107
Tanrısal Evren	108
Kış Kutlamaları.....	109
Eşsiz Günler	111

Boris Pasternak'ın şiiri üzerine

Boris Leonidoviç Pasternak (1890-1960) Moskova'da, tüm yaşam atmosferini resim, müzik ve edebiyatın doldurduğu aydın çevreden bir ailede yetişti. Babası, güzel sanatlar okulunda profesör olarak dersler veren Leonid Osipoviç Pasternak, Rus sanat dünyasında seçkin bir ressamdı. Annesi tanınmış bir piyanistti. Tolstoy, Rilke, Skriyabin, Rahmaninov, Serov, Vrubel, Gorki, bu sanatçı aile çevresindeki simalardandı. Pasternak uzun süre müzik ve kompozisyon eğitimi almışken şiire yöneldi. Moskova Devlet Üniversitesi ve Marburg Üniversitesi'nde felsefe okudu. Şiirleri ve yazıları, şairin plastik algılamasının, müzik kompozisyon ilgilerinin, felsefi düşünce disiplininin izlerini yansıtır.

İlgi uyandırmayan iki kitaptan sonra, 1917'de yazdığı *Kızkardeşim Hayat*, 1922 yılında yayımlandığı zaman ilk ününü yaptı, şair Pasternak bu kitabında bütün gücüyle belirdi. Pasternak, önceki şiirlerini hayıflanmayla anar. Sonradan birçoğunu yok saymış, birçoğunu yeniden yazmıştır.

Boris Pasternak çetin bir dönemde edebiyata girdi. XX. yüzyıl başında Rusya'da akademik klasisizme karşı başkaldırının devindiği bir dönem yaşanıyordu. Sanatın tüm alanları coşkulu düşünsel kavgaların arenası durumundaydı. Edebiyatta simgecilik son dönemlerini yaşıyordu. Akmeizm gelişme evresindeydi, fütüristler sahneye çıkmışlardı, öte yandan Maksim Gorki'nin başını çektiği toplumcu gerçekçi yazarlar etkinliklerini sürdürüyordu. Batı edebiyatında dekadan yönelişler olağandışı güçlüydü.

Pasternak, o dönemde etkili edebiyat akımlarından herhangi birine yönelmedi. Uzun süre fütüristlerin “Santrifüj” grubu içinde ve LEF’çilerin çevresinde görülse de, Mayakovski’yle, akımların temsilcileriyle dostluk ve saygı bağlarının sonucu biçimsel bir bulunuştu. Pasternak’ın sanatı bu ortamda başlangıçta empresyonist yaratma yöntemiyle gelişmiş ve öbür şiir sesleri arasında özel bir notayla çınıldamıştır.

İlk dönem şiirlerinde deneyselci yaratıcılığın yansımaları daha belirgindir. Erken dönem Pasternak poetikasının ayırıcı çizgileri yoğun metaforlar ve konu çeşitliliğidir. Kimi yazın değerlendirmecileri onun bu döneminde seçmeci olmayan şiir yaklaşımında rastlantısallığın esaslı rol oynadığını belirtiyorlardı. “Santrifüj” grubunda fütürizme yakınlığı, yenilikçi yaratı yolunda şairin sözcüklerini özgürleştirdi ve söyleyişini sınırlamalardan ve estetik yasaklardan bağımsız kıldı. Artık imge sisteminde yeni öncüllere sahiptir. Şiirinde, şeyler, soyutlanmış ve yaşamasız başka şeyin yerini almaz, duyuşsal anlamlarını korurken, aynı zamanda üst anlam kazanır. Dizelerinde, katlanan imgesel çağrışımlar, derinlemesine doğal, kendiliğinden bir basınç, taşma ve canlılık duyulur. Öyle olabilir ki, şair kendisi peyzaj ile karmaşarak deviniyor gibidir. Yağmurları ve gündeğumlarını şair betimlemez de, onlar birinci kişiden şairi anlatırlar. Görkemli bir kamutanrıci duyuşun yansıdığı bu yöntem Pasternak’ta ayırıcı yanlardan biridir. Derinden derine yaşayan peyzaj onun güçlü bir yönüdür. Şair doğasal olanı, doğasallığa bağlı sadeliği bir gereklilik sayıyordu. O denli ki, bu kamutanrıci duyuş, yaşamin yüksek anne kudreti olarak kadını da kapsıyordu. Pasternak, erotikayı dinsel tapınma düzeyine, yüce putsal bir fatum düzeyine yükseltiyordu.

Pasternak çevre gerçekliğin anlık görünümünün fotoğrafı betimlemesinden şairin yaratmadaki gerçekçiliğinin üst derecesine doğru ilerleme yolu üzerinde çabalar. Onun şiirsel yaratış tutumuna göre, yüksek gerçekliğin doruklarına sanatta reel dünyanın ufak ayrıntılarının tıpkısıyla canlandırılmasından erişilir. Bu süreç şairin evren, dünya, sonsuzluk üzerine düşüncelerinin sezgisel kanallardaki esinleriyle doğmakta ve gelişmektedir ve onun içdünyasındaki karmaşık heyecanların ve düşüncelerin gösterilmesi için en güçlü türden araçtır.

1926 yılında yazdığı destansı türdeki “1905 Yılı” ve “Teğ-

men Schmidt" yapıtlarıyla lirik şiirden epik konulara geçen Pasternak, 1930'lu yıllarda ruhsal ve yaratsal dönüşüme uğruyor. Şiirlerinde imgeler karmaşık, dizginsiz yığınlarla birikmekten çıkıyor, şairin yaratıcı istemine daha fazla bağlanıyor. Şiirinin kaos dokusu gücünü ve parlaklığını korurken, daha özlü ve uyumlu hale geliyor. "İkinci Doğuş"taki şiirlerden başlayarak Pasternak'ta dil önemli değişime uğruyor. Stilde bu yeniden oluşum süreci 1940'lı yıllara doğru tamamlanıyor. "Erken Trenlerde" kitabındaki doğa şiirleri şairin yaratma sürecinde kristal bir sadeliği ve aydınlığı sergiler. Bu dönemde artık önceki biçimini reddetmekte, eski çalışmalarından birçoğunu gereksiz tumturakla zedeli saymaktadır. Klasistlere karşı biçimde başkaldırıdan yola çıkan ve metaforları yoğunlaştırmada bazen neredeyse anlaşılmağı kadar varan Pasternak, giderek saydamlaşıyor, yıllar içinde süzölmüş, duru bir şiire geliyor. Geç dönemde şiirinde yüksek ahlaka, özveriye, aşka çağrı konularının eşliğinde "klasikleşiyor", söyleyişindeki gerilimli yoğunluk yiterken, buna karşılık arılık, fazlalıklardan soyunmuş seçkin bir sadelik kazanıyor. Bu şiirde fizyolojik ve ruhsal olan şaşırtıcı biçimde kaynaşır. Yevtuşenko'nun Pasternak üzerine değerlendirmesindeki deyişiyile, onun felsefesi ussal olarak işlenmiş değil, mırıldanılmıştır. Ama bu doğaçlama, yarı sayıklamay andıran mırıldanışın ardında muazzam bir insan kültürü vardır. Şair doğa üzerine en güçlü şiirlerini bu dönemde yazdı.

Boris Pasternak savaş yıllarında yurtseverlik konulu şiirler yayımladı, yazarlardan oluşan ekipler içinde cephe bölgelerine yapılan yolculuklara katıldı, savaş dönemi yayın organlarında ve yazın derlemelerinde yer aldı. Savaş sonrası dönemde çeviri çalışmalarına ağırlık veren şair Shakespeare'i, Goethe'yi, Verlaine'i, Gürcü şairleri Rusçaya çevirdi. Ve birkaç yıl boyunca tümüyle *Doktor Jivago* romanı üzerinde çalıştı. Romanda Rusya'nın XX. yüzyıldaki tarihsel deneyinin anlamını değerlendirmeye girişir, devrim ve içsavaş dönemini yansıtmayı dener. Bu bağlamda romanda Rus aydınlarının kurban rolünde kaldığı düşüncesi yüzeye yansır, yazarın iyi ve kötü kategorilerini kavrayışı belirir. Onun etik arayışları Kutsal Kitap'ta dayanaklarını bulmaktadır. Pasternak, Sovyetler Birliği'nde yayımlama olanağı bulamadığı romanı Batı dillerinde yayımlatmasıyla şiirlerine ve düzyazı ürünlerine 1958 yılında verilen

Nobel Ödülü'nü, olayla ilgili şiddetli tartışma ortamında reddetti. *Doktor Jivago* romanının sonuna Jivago'nun şiir defteri eklenmişti.

Boris Pasternak'ın yaratıcılığında, denebilir ki, başlıca olan çizgi, harikulade ve yüce armağan olarak yaşamın ve tanrısal evrenin güzelliği karşısında hayret ve saygıdır. Şiir, "Otlar arasında, ayaklar dibinde yuvarlanarak deviniyor, onu görmek ve topraktan kaldırmak için eğilip bakmak yeterlidir," diyordu Pasternak. Ve şair o şiiri bulmak yeteneğiyle yüksek düzeyde donanmış durumdaydı.

AZER YARAN

Erken Dönem

DÜŞ

Düşte sonbaharı gördüm camların yarı aydınlığında,
Dostlar ve onların maskara sürüsünde sen,
Ve bir şahin gibi kanını göklerden alan,
İndi yüreğim senin gönüllü ellerine.

Ama zaman yürüyordu ve yaşlanıyorduk ve çöküyorduk,
Ve haddesiyle gümüşleyerek çerçeveleri,
Gündoğumu kaplıyordu bahçeden camları
Eylülün kanlı gözyaşlarıyla.

Ama zaman yürüyordu ve yaşlanıyorduk. Ve gevşeyen
Buzlar gibi çatırdıyordu ve eriyordu koltukların ipeği.
Birden çınlıdayan ününle sen sürçtün ve sessizleştin
Ve düş söndü bir çanın yankısı gibi.

Uyandım. Sonbahar gibi koyuydu
Tanyeri, ve rüzgâr uzaklaşırken takıyordu peşine
Bir yük arabasının ardında koşan saman yağmuru
Gibi gökyüzünde koşan kayınlar dizisini.

VENEDİK

Çınlayan sabahta uyandırılmışım
Pencere camının fiskeşiyle.
Taş bir simit gibi yumuşamış
Yüzüyordu Venedik sular içinde.

Her şey ıssızdı, ama ben yine
Duyuyordum uykuda çılgılığı, ve o
Susan bir emarenin benzeşi gibi
Hâlâ gök kubbeyi tırmalıyordu.

Sarkıyordu akrebin üç çatalıyla
Susmuş mandolinlerin nakışı üzerinde
Ve kim bilir incitilmiş bir kadın tarafından,
Belki de, çok uzaklarda bağırılmıştı.

Şimdi dinmiş o ve kara çatalıyla
Sapı üzerinde dikiliyordu sis perdesinde.
Alaylı eğri gülümsemeyle büyük kanal
Bakıyordu çevresine bir kaçak gibi.

Kayıkların demirlediği yerin ötelinde
Uzaklarda gerçek doğuyordu düşlerin kalıntılarında.
Venedik Venedikli bir kadın halinde
Kordon boyundan atlıyordu, geçiyordu suları.

ŞÖLENLER

İçiyorum kederini nergislerin, güz göklerinin kederini
Ve onlarda yanan akımını senin aldatışlarının.
İçiyorum kederini akşamların, gecelerin ve insan
sürülerinin,
İnleyen bir dörtlüğün nemli kederini içiyorum.

Sağduyuya katlanamıyoruz bizler, atölyelerin meyveleri.
Güvenli bir lokmaya düşmanlık edilmiş ilan.
Gecelerin telaş rüzgârı sakinin o dilek söylevleridir,
Belki de hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olan.

Kalıtım ve ölüm sofralarımızın sunuları.
Ve yanıyor ağaçların dorukları tan kızılığıyla,
Anapest¹ deviniyor, bir fare gibi, peksimet kutusunda,
Ve Külkedisi, ivedi, değiştiriyor giysilerini.

Yerler süpürülmüş, tek kırıntı yok örtünün üzerinde,
Bir çocuğun öpüşü gibi dize huzurlu soluyor,
Ve Külkedisi koşuyor, faytonlardaki talih günlerine,
Harcanmış son kuruş, yayan olarak koşuyor.

1. Şiirde, iki kısa ya da vurgusuz heceyi, bir uzun ya da vurgulu hecenin izlediği ölçü birimi.

TİPİ

1

Yöreçarşıda, o hiçbir canlının ayak
Basmadığı, sade büyücülerin bir de fırtınaların
Ayak bastığı, cinlenen çevrintilerde,
Ve uyuduğu bir de, öldürülenler benzeri, karların.

Dur, yöreçarşıda, o hiçbir canlının
Ayak basmadığı, sade büyücülerin
Bir de fırtınaların ayak bastığı, pencereye kadar
Serseri bir hamut kayışı parçası saklayan.

Ortalık zifiri, zaten bu çarşı
Bir kentte olabilir, Zamoskvoreçye'de,
Zamość'da ve bir başka yerde. (Yarı gece yolu düşen
Konuk yüz geri oldu benden.)

Dinle, yöreçarşıda, o hiçbir
Canlının ayak basmadığı, sade kıyacılardan gezen,
Senin habercin söğüt yaprağı, o dudaksız,
Sedasız, düşlem gibi, daha ak keten bezinden!

Koştu, dövdü bütün kapıları,
Çevreye bakındı, boranın hortumuyla caddeden.
– O değil bu kent, ve yarı gece değil o,
Ve sen yitirdin yolunu onun habercisi!

*Pasternak,
Ahmatova'nın dediği
gibi "bitmeyen
bir çocuklukla
ödüllendirilen şair."*

XX. yüzyıl Rus şiirinin büyük ustalarından Boris Pasternak (1890-1960), 1958'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldığı anda hem kendi ülkesinde hem uluslararası edebiyat dünyasında uzun süredir tanınmış bir şairdi. Ressam bir baba ile piyanist bir annenin oğlu olan Pasternak, felsefe ve filoloji eğitimi görmüştür. Önce müzikle ilgilenmiş, 1914'te yayımlanan ilk şiir kitabı "Bulutlardaki İkiz", 1916'da "Sınırların Üstünde", 1922'de de *Kızkardeşim Hayat* izlemiştir. İki Dünya Savaşı arasındaki zor yılları manevi baskı altında yaşayan; 1930'lu yıllarda daha çok önemli şairlerden çeviriler yaparak çalışmalarını sürdüren Pasternak, Shakespeare'in de en başarılı çevirmeni olarak ün yaptı. 1957'de yayımlanan *Doktor Jivago*, onu bir kere daha edebiyat dünyasının gündemine taşıdı. Pasternak'a göre şiir tarihin içinden hayatla birleşerek akan bir nehir gibiydi. Pasternak şiirde yazarken olduğu gibi konuşurken de müziğin yalnızca sözcüklerin sesine dayanmadığına, bu özelliğin seslilerle sessizlerin uyumundan değil, söylenen sözlerle onların arasındaki ilişkiden kaynaklandığına inanıyordu. Onun için anlam, yani içerik, her zaman daha önemliydi.

Bu kitap, genç yaşta yitirdiğimiz şair Azer Yaran'ın Pasternak'ın kitaplarından seçip Rusça'dan başarıyla çevirdiği şiirleri bir araya getiriyor.

ISBN 978-975-07-1832-8

9 789750 718328